

Egyházi Ünnepek

bibliai eredetű kincseink

A „PRO CULTURA LEÁNYFALU” pályázata a Magyar Művészeti Akadémiától (MMA) 2023-ban támogatást nyert az itt következő tárlókban az „Ünnepek – közös bibliai eredetű kincseink” című kerítésgalériai kiállításához. Tárlóinkban azon keresztény vallási ünnepek kerülnek rövid, képekkel illusztrált ismertetésre, amelyek közvetlen bibliai gyökerekkel bírnak, s amelyeket valamennyi hazai egyház és felekezet jeles napjai közé sorol.

A kiállítás teljes anyagát megtekintheti az interneten:
<https://ravasz haz.hu/egyhaziunnepek/>

A kiállítás szakmai kurátora:

dr. P. Tóth Béla

A kiállítás tervezője:

Kelemen Gábor

Támogató:

MMA

MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

Ünnepeink

Miért lett az egyetlen protonból és elektronból álló hidrogénből, ami a világegyetem leggyakoribb anyaga, periódusos rendszer, aztán pedig élő ember, aki mindenben „értelmet” keres? E megfoghatatlan csodát járják körül a vallások (a tudományok, filozófiák és műalkotások is) - leginkább mégis az ünnepek. „Ha meg akarsz ismerni egy népet, tanulmányozd annak ünnepeit”, tartja egy mondás.

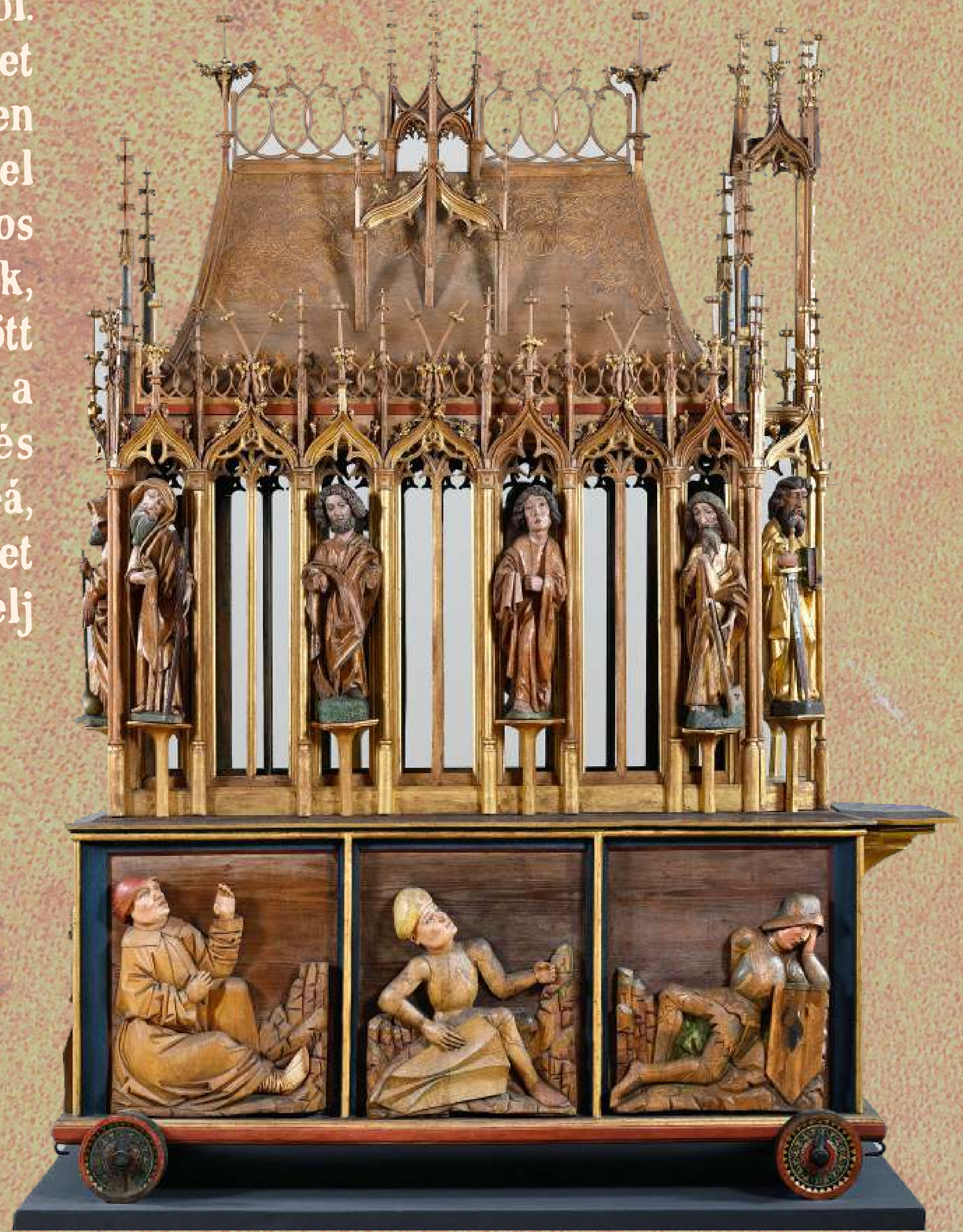
TANULJUNK ÜNNEPELNI

A prózaivá silányodás gyógyszere Márai Sándor szerint:

„Ha az ünnep elérkezik életedben, akkor ünnepelj egészen. Öltözz fekete ruhát. Keféld meg hajad vizes kefével. Tisztálkodjál belülről és kívülről. Felejts el mindent, ami a köznapok szertartása és feladata. Az ünnepet nemcsak a naptárban írják piros betűkkel. Nézd a régieket, milyen áhítatosan, milyen feltétlenül, milyen körülményesen, mennyi vad örömmel ünnepeltek! Az ünnep a különbözés. Az ünnep a mély és varázsos rendhagyás. Az ünnep legyen ünnepies. Legyen benne tánc, virág, fiatal nők, válogatott étek, vérpezsdítő és feledkezést nyújtó italok. S mindenekfölött legyen benne valami a régi rendtartásból, a hetedik naphól, a megszakításból, a teljes kikapcsolásból, legyen benne áhítat és föltétlenség. Az ünnep az élet rangja, felsőbb értelme. Készülj föl reá, testben és lélekben. S nemcsak a naptárnak van piros betűs napja. Az élet elhoz másféle, láthatatlan ünnepeket is. Ilyenkor felejts el mindent, figyelj az ünnepre.” (Füveskönyv, 68.)

TANULJUNK GYÖNYÖRKÖDNI

Szemléltesse az „ünnep” nagyszerűségét egy gótikus, magyar remekmű, a „Garamszentbenedeki úrkoporsó” (eredetije ma az esztergomi Keresztény Múzeumban található). Környékbeli asztalosok és festők alkották a 15. században. Kerekekre szerelve húzták körmeneteken, ám húsvét napján levett földéllal, hogy mindenki lássa, üres: „Föltámadott!” Aki igaz áldozatot hoz, az ugyanis nem hal meg, öröklétre jut – ezt szinte valamennyi világvallás így tudja.

TANULJUNK ELMÉLYEDNI

„Az ünnepről általában két mozzanatot emelnek ki: hogy a hétköznap értelme itt lepleződik le, s hogy a léggör isteni jelenléttel telik meg. De a hétköznap értelme azért nyílik meg és a léggör azért telik meg isteni jelenléttel, mert az isteni léttel való közösség itt teljesül. Ezt a teljesülést az áldozat teszi lehetővé. Ha áldozat nem lenne, az isteni lét az ember számára le lenne zárva. Az áldozat pedig nem egyéb, mint a külön, egyéni, magányos emberi Én levetése. Amikor az ember egyéni Én-je megsemmisül, az áldozat percében, az út az isteni létben szabaddá válik. ... Az ünnep a közösség. Az ünnep minden ember közössége abban az isteni létben, ahová az ember csak Én-jének feláldozása árán jut el. Minden közösség ünnepi. Nincs is más ünnep csak a közösségé.” (Hamvas Béla)

Suki Benedek kelyhe

(A magyar gótikus ötvösművészet egyedülállóan szép alkotása a XV. századból)
A kehely az esztergomi Főszekesegyházi Kincstárban található, Suki Benedek erdélyi nemes adományozta a gyulafehérvári székesegyháznak 1437-1440 táján. Később a török elől Nagyszombatba menekítették, majd Esztergomba került. Összesen 27 cm magasságú, ám máig a világ egyik legdiszesebb és legszebbnek tartott gótikus kelyhe - ismeretlen kolozsvári ötvös alkotása. Aprólékos részletességgel van kidolgozva, minden centimétere a szakértelemr remeke. Zománcozott felületű, aranyból és ezüstből készült figurális díszekkel ékes, mely öt különböző „emeleten” beszél Krisztusról és az apostolokról.

A kehely az áldozat jelképe (a görög-római világ is gyakorolta az „isteneknek földre loccsintást”, sőt külön istensége volt a bornak és mأمornak) – ám a Biblia is fontos helyeken szól „italáldozatról” úgy az Ó, mint Újszövetség-i részében. A pohár bor szakrális-egyházi alkalmazása a zsidó páska vacsora (peszách) gyökeréből ered, mely a nép Egyiptomból szabadulásának ünnepe. Jézus „utolsó vacsoráján az egész embervilág lelki szabadulására, üdvére vonatkozó tartalommal telt meg: „E pohár az új szövetség pohara, az én vérem által - ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!”

Advent

A karácsony előtti négy vasárnap a bibliai várakozást ábrázolja ki, hogy jön, jön majd egy igaz ember: aki asszonytól született, mégis felülről érkezik. Az ő „birodalma” nem hatalmi tobzódást jelent majd, mint az előző világbirodalmaké – uralma emberséget hoz. **Dániel** erre vonatkozó zsidó próféciáját a reneszánsz-kori **Michelangelo** már egybefogta a Sixtus-kápolna mennyezeti freskóján más népek jósainak, „Sibylláinak” reménységeivel – ők is várták az eljövendő üdvöt. (Lásd fenn.)

Adventi koszorú

Hagyománya valószínűleg az ősi hiedelemből származik, hogy a kör (varázskör) megvéd a gonosztól. Az ősi olimpiák nyertesei, de költői és dalnokversenyek győztesei is koszorút kaptak. Az első keresztény vértanú, **István** neve is ezt jelenti: koszorú.

Pogány népeknél azt is tartották, hogy koszorúkkal minden gonosz szellem elől el lehet zárni a házat. Egy régi, Észak-Európában elterjedt szokás: fagyöngyöt és zöld gallyat akasztottak az ajtajuk fölé, hogy kiengeszteljék az erdők szellemeit... Ma sokféle keresztény családi otthonokba, és templomokba is kerül adventi koszorú, a négy vasárnap gyertyájával.

Jó cselekedet

Adventben minden nap egy jó cselekedetet! - tartották a cserkészek, s gyakorolják ma is. Sokfelé a családokban, a gyermekek megajándékozására, színes falitáblát vásárolnak, amin minden napra apró ajándék van elrejtve.

Jelentése

Az ünnep valódi jelentése azonban nevében rejlik:

Advent annyi, mint Eljövétel.

A bibliai hit tartalma is ez:

eljő az Úr! „Bizony, jövel Uram...!” (Jel 22,20)

Az advent napjainkban

Advent mai formájában a karácsony előtti négy vasárnap időszaka, a Karácsony „előünnepe.” **Katolikus** gyakorlat a kora reggeli „Rorate” a templomban a prófétai „Egek harmatozzatok...” (Ézs 45,8) igék jegyében, kijelölt böjtök, valamint a vasárnaponkénti hagyományos gyertyagyújtás. **Protestánsok** némely vidéken fából vagy papírból „adventi házikót” készítettek, ablakain egy adventi tartalmú bibliai idézettel, s minden vasárnap új ablak tábláját nyitottak ki - az advent első vasárnapját pedig ma is úrvacsorával ünneplik. **Zsidó családi ünnep** a decemberi **Hanuka**, ahol nyolc napig kerül sor egy-egy újabb gyertya meggyújtására: a Kr. e. 165-ös makkabeus szabadságharc győzelmének, a jeruzsálemi templom újraavatásának, valamint a csodálatos, nyolc napon át égő méces emlékezetének ünnepe. Mindezek a vallási ünnepek a téli napforduló, december 24. előtti időben zajlanak, amikor is újra megszabodnak majd a nappalok –

„győz a fény.”

Ilyen adventi várakozás jelenik meg **Jan van Eyck** (1390-1441) világhírű „Genti szárnyasoltárán” is: az Agyali üdvözet fölötti boltívben ott az „erüthreai Sibylla” került megfestésre... Nem csupán a reneszánsz, de a középkor is együtt látta már a népek várakozását a bibliai hittel: a nevezetes **DIES IRAE** gregorián ének (Csok „Requiem” külön tétele) szövegében ezt halljuk:

„Jön a harag napja lánggal, végez majd a rossz világgal - mondja Dávid, Sibyllákkal...”

Advent mégsem a végítélet, hanem befelé fordulás és a csöndes várakozás időszaka. Készülődés a Megváltó születésének ünnepére - önmagunk megjobbításával.

“Ha minden nap levetnék magamról egy svihákot, ezer év múlva el is készülnék.” (Hamvas B.)

M S mester:
Mária látogatása Erzsébetnél

Karácsonyi rege, ha valóra válna,
Igazi boldogság szállna a világra...
(Ady E.)

Karácsony

Jézus születésének ünnepe. Később vált népszerűvé, mint a többi keresztény ünnep (Kr.u. 4-5. sz.), de akkor szinte rohamosan. Gyakorlatilag az egész világon ismerik, amit ajándékozással, sokféle utcai dekorációval, családi együttléttel és étkezéssel, valamint templomban ünnepelnek.

Elődök

A római birodalomban egészen Kr. u. 313-ig felfellángoltak keresztényüldözések, rendszerint az uralkodó és tanácsadói köre irányultsága szerint. Istentiszteletet így házaknál, titokban tartottak, és sok hitvalló lett mártír, ha hitéhez ragaszkodott. Aurelianus császár Kr. u. 274. december 25-én kötelezővé tette a Napisten – Sol Invictus, azaz „Győzhetetlen nap” ünneplését, aki elsősorban a katonák védelmezője volt. A napkultusz nem előzmény nélküli a mediterrán világban: Egyiptomban Ré, a görögöknél Apolló volt kedvelt napisten, de a rómaiak is föllevenítették e kultuszt. Nem is csoda, hiszen minden életet valami módon a Nap sugarai éltetnek, s megállíthatatlanul végigvonul naponta égi útján. (Madrid központi főtere ma is a „Sol” nevet viseli.)

Amikor a Krisztus követése annyira elterjedt már, hogy a birodalom lakosságának több mint fele ezt vallotta, Nagy Konstantin császár nem is tehetett mást, a 313-as Milánói ediktumban hivatalosan is engedélyezte gyakorlását. Az első Niceai zsinat pedig (Kr. u. 325), amit ő hívott össze és ő elnökölt, december 25-ben jelölte ki Jézus megünneplendő születésnapját.

Ezzel jelezve, hogy immár Krisztust tekintik minden éltető napsugár forrásának. Később a germán népek fenyőfa-tisztelete is beolvadt az ünnep attribútumai közé, mivel az örökzöld erdei fa is az „örök életet” jelképezte - innen ered a karácsonyfa állításának máig élő szokása.

A családi jelleg

Az ünnep családi jellegét a bibliai történet adta meg: a kisdéd Jézus családja körében fogadta a napkeleti mágusok (Három királyok), és a betlehemi pásztorok hódolását. A jászolbölcsős témakört sok festő megfestette, szinte minden művészettörténeti korszakban.

Megtestesülés

A karácsony szó megtestesülést jelent, a latin „incarnatio”-ból. Keresztény hit szerint Isten örök szeretet-gondolata (Igéje, logosz-a) öltött testet Krisztushoz. A karácsony ikonográfiája a gyermek körül forog, amely C.G.Jung pszichológiája szerint archetipus, vagyis öskép – s a világ minden népének lelkében ott rejtőzik. A beiratlan tiszta lapot, az új kezdetet jelképezi, ezért a felnőtt szív ellágyul csecsemőt és kisgyermeket látva. Etológiai tanulmányok (K.Lorenz) egyértelműen bizonyítják, hogy már a madárvilág szintjén is beindulnak az ún. „utódápolási reflexek” növendék egyedét látva, nem beszélve a magasabb osztályokról. Bizony, van min elgondolkoznunk, a sok meg nem született gyermek korszakában!

Az egyetemes szeretet

A karácsonyi ajándékozás az egyetemes szeretetre utal „Anima naturaliter Christiana” – az emberi lélek természete szerint krisztusi, tanította egykor Tertulianus (Kr. u. kb. 160-225) – amely szerint a más ellen erőszakot tevő maga ellen is vét! Korszerű gondolat - a karácsony sok egyéb mellett erre is emlékeztet. Ezen az ünnepen megbékülnek az emberek (régében a frontokon is tették), összegyűlik a nagyobb család – s az egykori gyermekek felnőttként is erőt merítenek emlékeikből, ha kisgyermekként szerető légkörben nevelődhettek. Az ünnep külsőségei is ezt szolgálják.

Betlehemezés

Népszokás a betlehemezés: az iskolások csoportban házról-házra járva elmondják mondókaikat, ami a bibliai híradásra épül, és begyűjtik az adományokat. A kántálás valamikori felnőtt szokás – jó barátok, rokonok köszöntése karácsonyi énekekkel. Ehhez kapcsolódó vallási szokás a „család-járás” is: a gyülekezeti közösség tagjai - családként - egymást fölkeresik, s együtt étkeznek.

„Karácsonyi rege, ha valóra válna,
Igazi boldogság szállna a világra...
(Ady E.)

A.Mantegna: A mágusok imádása

A farsang és a böjt megütközése Pieter Bruegel képen.

Böjt

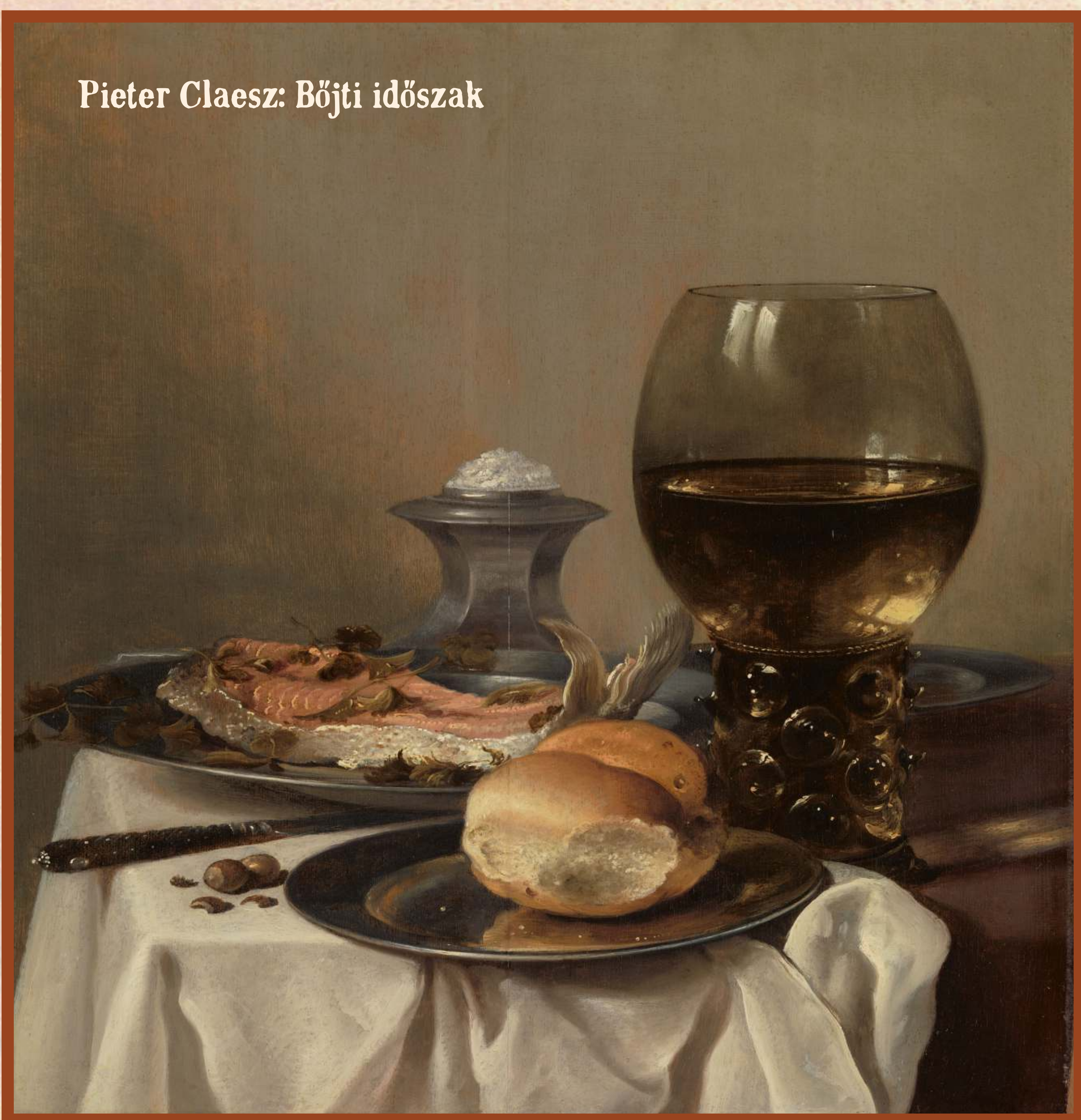
A böjt gyakorlása ismert a világ szinte valamennyi vallásában. Elsősorban étkezési korlátozást (pl. hústól tartózkodást) jelent, de házaseletre, táncos szórakozásra, élvezeti cikkekre is vonatkozhat. Tágabb értelemben ide tartoznak a tabuk, a tisztátalannak tekintett ételektől, mint a zsidó vallásban a sertéshústól, vagy a szeszestől tartózkodást az iszlám bizonyos ágaiban – ám a remeteség, vagy a monasztikus, rendi létforma élethosszig választása is, amely a családi élettel szemben az elmélkedés és szolgálat mellett dönt. Tibeti kolostorok lehetővé teszik egy időszakra, pl. egy évre történő szerzetesi bevonulást, majd annak letele után a családi élethez való visszatérést. Szerinte a világon tisztelet övezi a köznapi élettől elvonulókat – miért? Mert az önfegyelem, az önkorlátozás képessége értékes emberi tulajdonság, amit mindenki szeretne fejleszteni magában. Ennek egyik módja az étkezési böjt, aminek egyházi közösségeként eltérő szabályai vannak. Erkölcsi értelemben azonban bármiben gyakorolható – a túlevéstől és telefonos fecsegéstől kezdve, a sok órás internetezésen és kötelező esti sorozatok előtt üldögélésen át, egészen a járdán gyalogolva mobilozásig. A böjt révén az egyén önuralma erősödik: lám, meg tudtam csinálni.

Biagio d'Antonio: Via Dolorosa

Jézus egész földi életét ebben az egy szóban foglalja össze a Credo: „szenvedett.” Aki nem tud magára önkéntes próbákat mérni (amilyen a vallási böjt is a vallásos ember számára), annak rendszerint emberileg is szétfolyik az élete. A mértéktartó böjt egészségre gyakorolt hatása egyértelmű. Korszerű és más léptékű, de nagyon pozitív párhuzam a véradás, ami életet menthet, s nem csupán az ellátott, de olykor maga a donor tekintetében is. Jézus 40 napos böjtje a zsidó nép negyven éves pusztai vándorlásának, azaz a hitetlen nemzedék teljes kihalásának allegóriája: szolgálatba lépése előtt az „ó-emberrel” való radikális leszámolást ábrázolta ki - egyáltalán nem öncélú önsanyargatás volt.

Pieter Claesz: Böjti időszak

Ószövetségi szokás szerint böjtöt bűnbánat és gyász idején, vagy hadba lépés előtt tartottak – de mindenkor a megtisztulást szolgálta. Része lehetett a fejre szórt hamu, ami az arc eltorzításának, eltakarásának igényét, és a test mulandóságát jelképezte. Amikor a nagy engesztelés napján bika-áldozat és tűz-áldozat került a szentélyben bemutatásra, egész nap böjtölt a nép. A tragikusan meghalt Saul király temetésekor hét napos országos böjtre került sor, Dávid király pedig, mikor őszinte bűnbánattal és megtörten imádkozott beteg gyermekéért, szintén böjtöt tartott. Az iszlám vallásban negyven napig tart a Ramadán, ez alatt napkeltétől napszálltáig tilos az étkezés és élvezeti cikkekkal élés – napszállta után viszont minden bőségesen pótolható. A katolikus egyház pontosan rendelkezik híveinek a böjti napokról MIKOR, protestánsok viszont egyéni döntésnek tekintik ezek megválasztását, de Nagypénteken nem élnek húsettel. Jézus tanítása: „Te amikor böjtölsz, illatosítsd be a fejedet és mosd meg arcodat, hogy ne az embereknek mutasd böjtölésedet!” (Mát 6,17)

Mahatma Gandhi

A brit birodalom indiai hatalmának megingása Gandhi nevezetes, negyven napra elszánt böjtjéhez köthető: ágyánál könyörögtek az előzőleg acsarkodó, sőt fegyveresen egymás ellen harcoló indiai népek és pártok vezetői, hogy törje meg a böjtöt. (A nagyszerű életpéldát Németh László drámája örökíti meg.) A hindu dzsainista Gandhi feltétele az volt: hagyják abba az egymás elleni fegyveres erőszakot. Így lett ő máig az erőszak-mentesség egyik legsugárzóbb alakja szerinte a világon, mint aki nem mások ellenében, hanem önmaga legyőzésével küzdött az igazságért... „Aki másokat legyőz erős, aki önmaga felett győz, az hős.” (Lao-ce)

Giotto: Jézus szamárháton bevonul Jeruzsálembe

Virágvasárnap

„Jézus Király” örömnépe

Eredeti neve PALMORUM, azaz pálmák vasárnapja. Jézus jeruzsálemi bevonulásának napja, egy héttel húsvét előtt. A nagy ünnepre érkező zarándokok palmaágakat hintettek útjára, ami utalás volt az egykor győztes makkabeus szabadságharcra. (Kre. 164)

Ezt kiáltották: „Hozsánna a Dávid Fiának! Áldott, aki jön az Úr nevében! Hozsánna a magasságban!” Ő maga azonban alázatosan, szamárháton érkezett, Zakariás prófétai látomását beteljesítve. (”Örülj nagyon, Sion leánya, örvendezz, Jeruzsálem leánya! Imé, jön néked a te királyod; igaz és szabadító, szegény és szamárháton ülő...” Zak 9,9)

Virágvasárnap így „Jézus Király” örömnépe - a bibliai följegyzések szerint viszont ő maga sirt a várost megpillantva: „Bár felismerted volna ezen a napon te is a békességre vezető utat! De most már el vannak rejtve szemed elől - nem ismerted fel meglátogatásod idejét.” (Luk 19,41-44)

NAGYHÉT kezdete

Ezen az ünnepi napon nálunk a szobák asztalára, de a templomokba is barkák kerülnek, a közeledő tavaszt is köszöntve. A virágvasárnap és húsvét közötti időnek NAGYHÉT a neve. A keresztény hit évszázadok alatt messze túlterjedt a Mediterrán-medencén vidékeire, olyan tájakra, ahol már nem él meg a pálma, ismeretlen a látványa is – így lett az ünnep neve hazánkban Virágvasárnap.

Az ünnep arculata kettős

a Jézust királyként, sőt a lelki értelemben (!) örök királyságot jelentő „dávidi királyként” (1Kir 9,5) köszöntő öröm mellett ott a végtelen nagy szenvedésre tekintő, évszázados látás Ézsaiás prófétától (Ézs 53,1-12):

„Báránként hurcolják majd áldozatra a Szenvető Igazat - népe és a világ bűneiért váltságul. Ő pedig ezt alázatosan, önként, a mi gyógyulásunkért és megtisztulásunkért vállalja.”

Giotto: Jézus kiüzi a kufárokat a templomból

Hieronymus Bosch

Nagypéntek

Jézus kicsúfolásának és kereszthalálának emlékezete,

a húsvét előtti péntek. Keresztyének böjtöt tartanak, hiszen a húsvét mellett az egyházi év legjelentősebb ünnepe. Előtte való este volt Jézus „utolsó vacsorája” (a korabeli zsidó húsvét, az egyiptomi szabadulás emlékvacsorája), amit tanítványai körében költött el. „Egy közületek ma elárul engem”, mondta nekik – mire azok kérdezgetni kezdték: Uram, én vagyok az...?” Bach Máté passió-jában (BWV 244) a kórus válaszol hatalmasan: „Én voltam, én az ember...!” Áprily Lajos fordításában:

„Mind, ami kín s ütés ért, magam hoztam reád;
Uram, e szenvedésért lelkemben ég a vád...!”
(P.Gerhardt, 1656)

A nagypénteki „Via Dolorosa” ma is a zarándokok célja Jeruzsálemben, a Golgota-i megfeszítés történéseit pedig az evangéliumok részletesen tartalmazzák. A világ festészetének nagy témája két évezrede a Golgota, mely átvitt értelemben „a szenvedést” jelenti.

A zeneirodalom legnagyobbjai „Passiok”-ban örökítették meg a bibliai történetet, ezek máig fölhangzanak templomokban és hangversenytermekben.

Aknay János: Szentendre

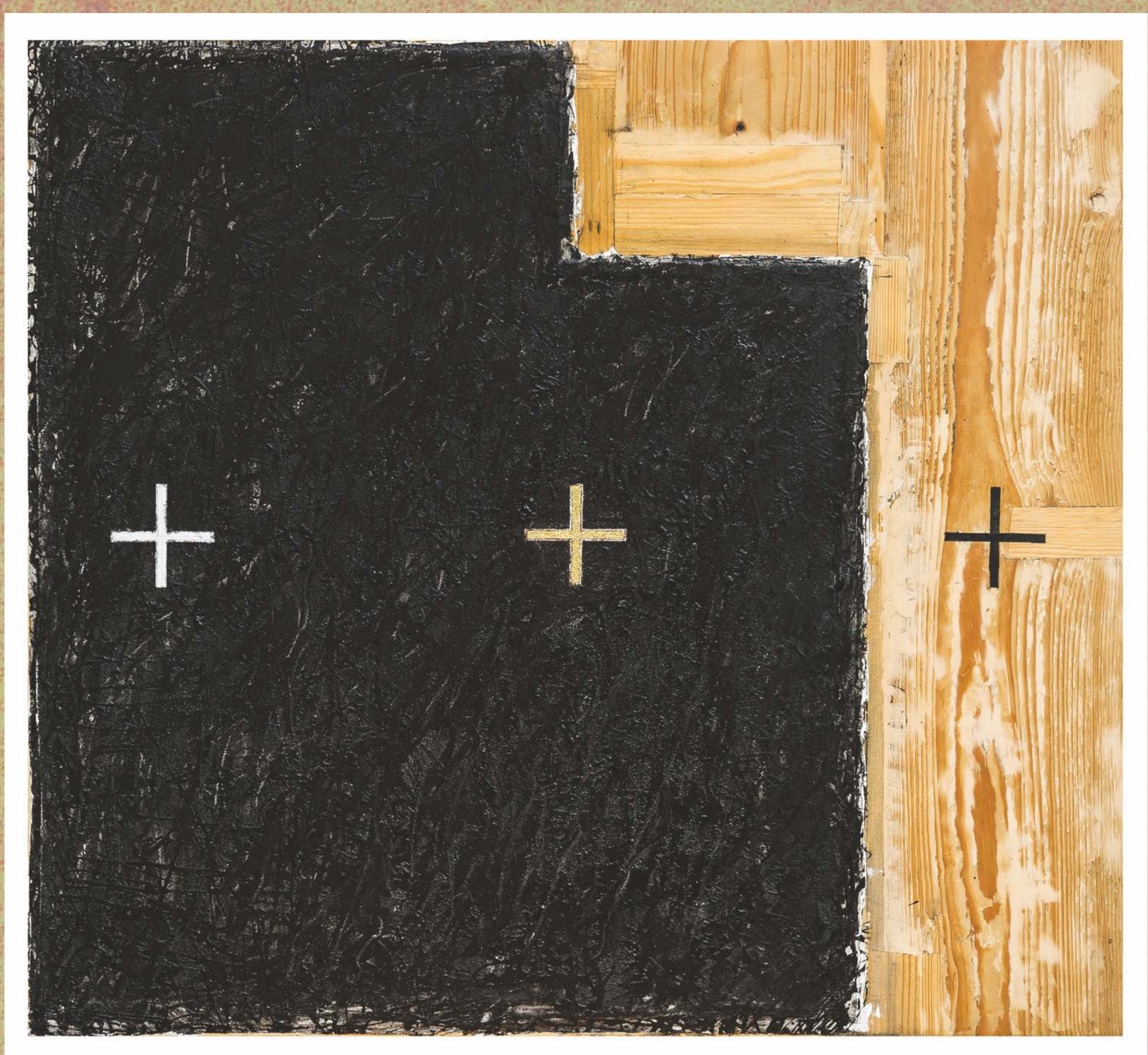
A Nagypéntek sötét napja egyetemes üzenetével milliókat érint: az egyetlen Igazat méltánytalanul büntető öngazultság egyfelől, a végső gyötrelmeket pedig másokért alázatosan viselő, **helyettes szenvedés** áldozata. Az árulás, tagadás, kárörvendő csúfolódás, sőt gyilkos indulatok ellenpontjaként jelen van benne az **Istennek való önkéntes, teljes áldozat**. A németalföldi festő, Hieronymos Bosch (vagy követője, 1516 táján) a keresztet vivő Jézus körüli eltorzult, démoni arcokkal adja kezünkbe Nagypéntek tragédiáját és örök feszültségét. E napon az ünnep tartalma számunkra a mély bűnbánat: „Én voltam, én az ember...” (Ézs 53,6-7)

Salvador Dalí 1951-ben kozmikus magasságból alátekintő Krisztust festett, mintegy a szenvedés átnemesedett, üdvösséget munkálni képes voltára utalva.

Ritka és nagy pillanatokban a szenvedés átminősül, s átvezet egy tisztább és magasabb világba. Közösségi élet (ami több, mint a „társaság”), nem is képzelhető el másokért vállalt **áldozatok** nélkül. Albert Schweitzer Afrikában, Gabonban zajló ingyenes orvosi szolgálatával olyan nevet szerzett a világban, hogy az Osló-i Nobel-díj átadói tudták: számukra kitüntetés az esemény. Tudományos munkássága, orgonaművészi rangja máig a hiteles élet és a nagy, áldozatos munka példája. Modern, kortárs képzőművészeket is foglalkoztat a nagypénteki szenvedés, annak történelmi eseményekkel kapcsolatos, valamint egyetemes vonatkozásaival együtt.

Bereznai Péter: Golgota

Húsvét

A Húsvét neve régi magyar szóból ered: vége a böjtnek, „húst vehet magához” a keresztény.. Valójában **Krisztus feltámadását ünneplik szerte a világon** – ami a hit legmélyebb és legfontosabb kincse. Isten szeretete nagyobb a halálnál, legyőzi nem csupán a bűnt és szenvedést, hanem - egy tisztultabb élethez vezetve - a halált is. „...Kihozta a halálból a juhoknak nagy Pásztorát, örök szövetség vére által” (Zsid 13,20)

A fehér alapon piros kereszt a feltámadás szimbóluma: ez sok ország zászlajában máig felismerhető alap-jelkép. Jézus sírjáról elmozdult a kőlap, az örök pedig a földre estek. Az angyalok „S” alakú szalagjai a „Spiritus”, azaz Lélek szót idézik: maga Jézus is, és az angyalok is fölfelé mutatnak Isten, az Atya irányába.

Húsvét diadala a „lelki halálba” süllyedt is megmenti - új életre támasztja. A kereszténység vallja az **örök életet**, ami több és más a biológiai élet mennyiségi meghosszabbításánál: e földi, szeretetben való, teljes és hiteles életet, sőt, a „valamennyi világkorszakra érvényes” - dzoé aióniosz – létformát jelenti. Ahogyan mindenkinek, mindenhol élnie kellene és – lehetne... Az egyház felekezeteiben más-más módon ugyan, de mindenkor **Krisztusra** mutat: ilyen üdvösséges élet öbenn van. Ezért legfontosabb ünnepe a Húsvét – a teljes megújulás, „új születés” lehetősége. Lev Tolsztoj regénye pl, a „Feltámadás” ezt írja meg a 19. század hétköznapi orosz körülményeibe ágyazott, megkapó történettel.

Az evangéliumok három „tanúságra” mutatnak: az üres sírra, a tanítványok megváltozott életére és Jézus feltámadott testben megjelenésére azok közt, akik szeretik őt. A római katolikus egyház nagyszombat este körmenettel hirdeti Jézus megfeszítése és feltámadása eseményeit:

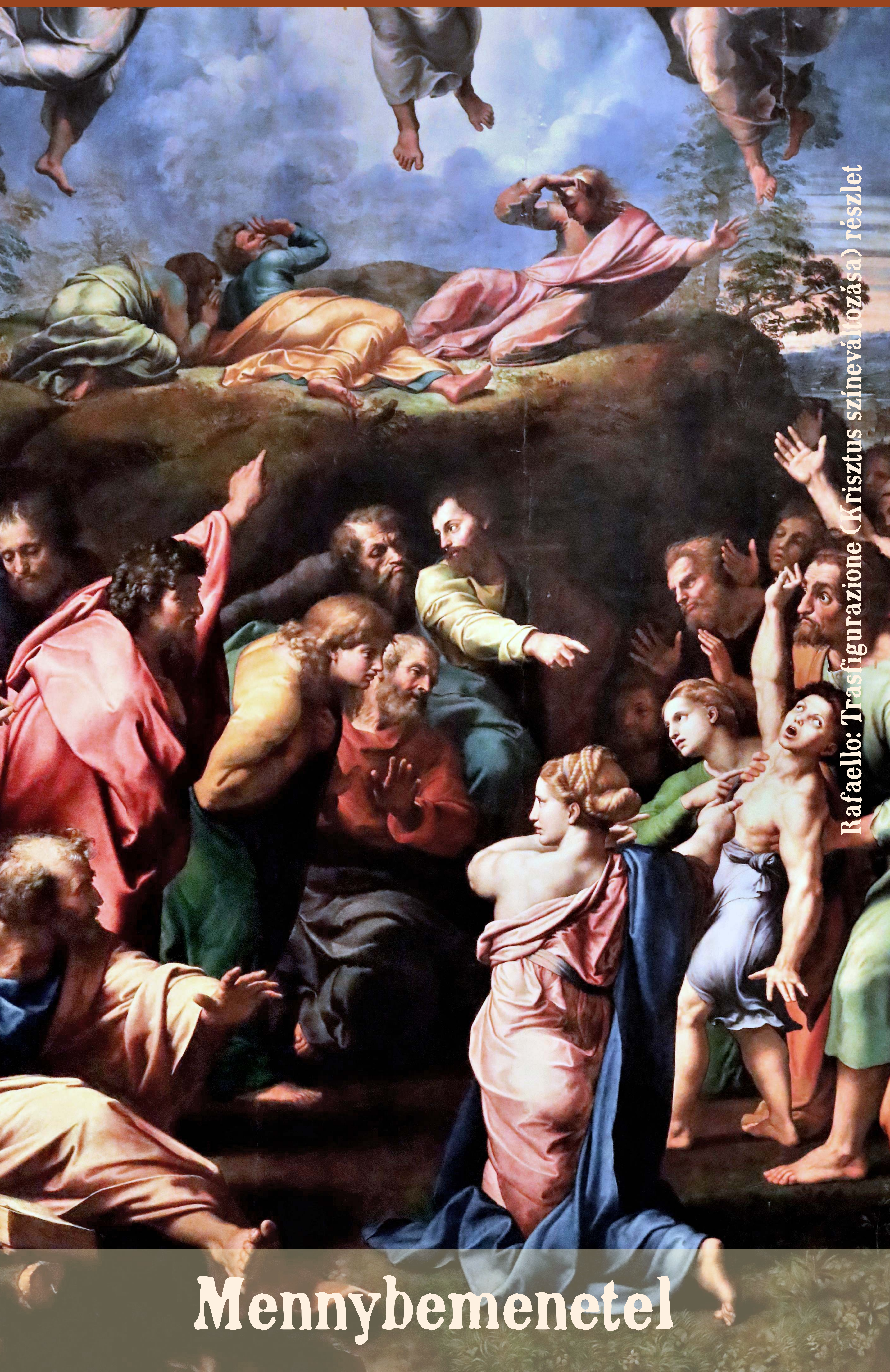
„...Mert megölhették hitvány zsoldosok, és megszünhetett dobogni szive - Harmadnapra legyőzte a halált. Et resurrexit tertia die.” (Pilinszky J: Harmadnapon)
Protestánsok húsvét hajnalán temetőikben hirdetik, elhunyt szeretteikre is emlékezve, majd templomi úrvacsorával ünneplik a Feltámadást.

„Győzelmet vettél, ó, Feltámadott! Dicsóséggel fényes a diadalod...!” (G.F. Händel, 1747, vers E. Budry, ford: Scholz L.)

A húsvét „mozgó ünnep” – XIII. Gergely naptára (1577) szerint mindig a tavaszi napj-egyenlőséget követő **holdtölte utáni** első vasárnap. Az ószövetségi egyiptomi szabadulás ünnepéből alakult keresztény ünnep. A Julius Ceasar által Kre. 45-ben elrendelt, un. Julián-naptárt használó keleti ortodox egyházaknál két héttel későbbre esik mind a Karácsony, mind pedig a Húsvét, mivel ebben a naptárban ezer évenként kb. 8 nap többlet keletkezik. A szláv „vasárnap” szó (Voszkrésznyije) maga is **Feltámadást** jelent – az ortodox liturgia minden vasárnap hirdeti a húsvétot.

A népszokások világszerte eltérőek. Nálunk a tojásfestés és másodnap locsolkodás a legelterjedtebb, de a sonkafőzés és a családi ünnepi asztal is hozzátartozik, vidékenként más motívumokkal. A nyúl ábrázolásának kultusza pogány termékenységi mágiából való, az ószövetségi hit még tiltotta fogyasztását. Csibék, kiskacsák ábrázolása pedig a tojás-kultusszal függenek össze. **Hindu hit** szerint a ma tudományosan „szinguláris pont”-nak nevezett absztrakció egy élet-mag, amolyan „világ-tojás” lehetett - amiből minden további keletkezett. **Egyiptomi, kánaáni, mezopotámiai és perzsa** hagyományok is beszélnek (Istenek) feltámadásáról - egybekötve a természet körforgását az élet örök és megfoghatatlan csodájával.

A hit és a vallás megélésének legalább hét különböző „fokozata” van, a fejlődés-lélektan törvényei szerint - a mágikus gyermeki szintől a szó szerintiségen (fundamentalizmus), aztán a csoporthoz tartozáson („mi vallásunk”), majd az egyénileg kiküzdött hiten és a nagy vallási paradoxonok megértésén át egészen az önfeláldozó szeretet mártír odaadásáig. (Fowler: Stages of Faith, 1984) Becsüljük meg egymásban, ahová ki-kí jelen állapotában eljutott! A testi, csupán anyagiakban hívő életfelfogás az istenhitet magánügynek tekinti, az élet fizikai-biológiai létén túlmutató vonatkozását (örök élet) pedig tagadja. A keresztény hit sem a „túlvilágban” hisz azonban, hanem az Örökkévaló megrendítően nagy, türelemes szeretetében: „Ha vádolna minket a szív: nagyobb az Isten a mi szívünknel.” (1Ján 3,20)

Raffaello: Trasfigurazione (Krisztus színeváltozása) részlet

Mennybemenetel

Ősi hagyományok - Egyiptom, India, Perzsia - úgy tudják, hogy a lélek a test halála után 40 nappal távozik végleg az örökkévalóságba. A halál (s az élet) végleges mivolta tükröződik ebben az ókori hitben: legkevesebb ennyi idő kellett a felfoghatatlannal, az élet szakrális mivoltával szembesülni – az itt maradottaknak...

A keresztény hit maga is húsvét után negyven napra teszi Jézus mennybemenetelének napját, de a közties idő számukra nem a gyász és fájdalom, hanem a „Fénylő győztes” a Feltámadott Krisztus személyes megjelenéseinek ideje volt. Különböző alkalmakkor megtapasztalták, hogy ő él – sőt, előttük megy. Ám eljött „mennybe” távozásának napja is. Akkoriban az égboltot hitték Isten lakóhelyének, mivel az volt fölfelé, ám az Ószövetség még ezt is „demitologizálja”, amikor kijelenti: „az Örökkévalót sem az ég, sem a föld nem tudja befogadni.” (1Kor 8,27)

Ezért Jézus mennybemenetele sem térbeli helyváltoztatás: a feltámadott Jézus átment Isten látható világából Isten láthatatlan világába. Raffaello ezt a döbbenetes „transzfigurációt” festi meg nagyon is eltérő emberi mozdulatok tükrében.

Egyszer mindenki átmegy maga is az emberi szemmel már láthatatlan világba, s „viszi magával” tetteit. Jézus Atyjához menetele erőt ad a földön küzdőnek: elmegyünk - de az Úrhoz megyünk.

„Közülünk senki sem él önmagának, senki sem hal önmagának – mert ha élünk, az Úrnak élünk, ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Azért akár éljünk, akár haljunk, az Úréi vagyunk.” (Róm 14,8)

Keresztény hit az is, hogy az utolsó ítéletkor Krisztus visszajön, ahogyan elment, s ő fogja megítélni a népeket – éspedig cselekedeteik szerint:

„Nékünk mindnyájunknak meg kell jelenni a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy ki-ki elvegy jutalmát aszerint, amiket e testben cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt.” (2Kor 5,10)

A festményen mindenféle emberi mozdulatok utalnak az igazi „transzfigurációra” - a csoport közepén ugyanis az egykori bűnös asszony az, aki átszellemülten térdel – immár megújult léttel. A többiek értik is, meg nem is: némelyek még egymásra mutogatnak... A történelem tablója ez a kép!

Giotto:
Scrovegni
kápolna
(részlet)

Pünkösd – a Szentlélek ünnepe

Isten láthatatlan, örök, és mindenütt jelenvaló. Egyetlen hely akad a Világegyetemben, ahonnan ő kizárható, s ez az emberi szív. E teremtményének ugyanis sajátos kiváltságot, teljes szabadságot adott - mit kezd majd életével:

„Kérjetelek és megadatik, keressetek és találtok, zörgessetek, és ajtó nyílik számotokra. Mindaz, aki kér kap, aki keres talál, aki zörget, annak ajtó nyílik. Melyik apa az közöleték, aki fiának kígyót ad, amikor az halat kér tőle, vagy amikor tojást kér, skorpiót ad neki? Ha tehát ti gonosz létetekre tudtok gyermekeiteknek jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad mennyei Atyátok Szentlelket azoknak, akik kérik tőle!” (Luk 11,9-11)

A húsvétot követő, 7 x 7-ik utáni ötvenedik nap az ószövetségi időkben már az aratás volt: az első kenyerek bemutatása a Szentek Szentjében az Úr előtt. Egyszersmind azonban az adósságok elengedésének, a jelzálogban elvett ingatlanoknak is visszaadása, rabszolgák szabadonbocsátása... Ekkor, ezen az ünnepi napon küldte el Szentlelkét a feltámadott Krisztus tanítványainak!

„Amikor eljött a Pünkösd napja, és mindnyájan együtt voltak, hirtelen hatalmas szélroham támadt az égből: sebsen zúgó szél zendült, ami betöltötte az egész házat. Kettős tüzes lángnyelvek szálltak szétoszolva mindnyájukra – megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken kezdtek beszélni úgy, ahogy a Lélek adta nekik... Összefutott a sokaság, és nagy zavar keletkezett, mert - mindenki a maga nyelvén hallotta őket beszélni.” (Csel 2,1-6)

Aknay János: Örangyal

Krisztus Szentlelke fölé emel minden nyelvi és nemzeti határnak: valódi megbékélést és megértést munkál - igaz világbéke csakis őbenne képzelhető el a „haragvó emberiség” (Hölderlin) gyűlöletben élő, sebzett lelkű nemzetei közt. Kétezer éve, az első Pünkösdkor a jeruzsálemi piactéren ez valósult meg háromezer ember megkeresztelkedésekor. A napot az egyetemes egyház „születésnapjának” tekintjük - Isten igaz gyülekezetében ma is mindenhol ez történik: emberek összeférnek, sőt szeretetben és imádságban hordozzák egymást. Próbátettek közt is testi-lelki gyógyulásokat, vigasztalást, erkölcsi tisztulást és valódi csodákat tapasztalnak.

A Lélek küldöttei „angyalok” (angelos=küldött) – lelki szárnyaikkal az ég hírnökei akkor is, ha egyébként esendő földi lények.

Aknay János: „Angyal” plasztika

Pirk János: Magvető

Aratási hálaadás - Újkenyér ünnepe

Közép-Európában augusztusban ér véget az aratás, így a frissen aratott búzából ilyenkor készül az „új kenyér.” A Jézus szerette új szövetség (Jer 31,31-33) első eleme: a kenyér. A „mindennapi kenyerünk”, amiért az Úr imájában is könyörgünk... Ez szentséggé, „sákramentummá” válik az ő kezében, egyszóval a megújító kegyelem eszközévé lesz. A jézusi kezekből ötezer ember jóllakott, sőt, a maradékból tizenkét teli kosár lett - noha előzőleg öt szelet árpakenyér és két sült hal volt ott csupán... (Ján 6,1-15) Ez a hit bősége, a Szentírás egyik központi üzenete.

„Atyáitok a mannákat ették a pusztában, mégis meghaltak. Én vagyok az élő kenyér, amely a mennyből szállt alá: ha valaki eszik e kenyérből, élni fog örökké. A kenyér, amit én adok a világ életéért, az az én testem.” (Ján 6,49-51)

Pirk János szentendrei festő paraszt gúnyában, de polgári zakóval festette meg a Magvető-t - élete nagy témáját - amely vetésből egyszer búza és kenyér lesz... „A magvető az igét hinti. Némely mag az útfélre, némely a köves helyre vagy a tövisek közé esett. Amelyik jó földbe esett, az harminc annyit, hatvan annyit, vagy száz annyit terem.” (Mát 13,3-8)

Az utolsó vacsorán, amit Leonardo da Vinci is megfestett, Jézus elbúcsúzott az élettől, de áldozatáról tudatta tanítványait.

„Azon az éjszakán, amikor elárulták vette a kenyeret, megtörte és ezt mondta: Vegyétek, egyétek – ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik.” (1Kor 11,23)

Maga az újkenyér ősi hagyományból származó fogalom: a bibliai egyiptomi szabadulás ünnepe egész hetes böjttel járt. „Kováasztalan kenyerek ünnepének” is hívták, mert a házaknál még a morzsáit is kitakarították a régi kenyérnek, amiből – vízben savanyítva, azaz „kovászolva” - finomabb, kalácsszerű kenyeret ettek egész évben. Az egyhetes böjt alatt viszont egyszerű, kovászatlan kenyérral éltek – hogy az „új kenyér” valóban egészen új legyen... „Ne régi kovással ünnepeljünk hát, ne a rosszság és gonoszság kovászával - hanem a tisztaság és igazság kovászatlan kenyérével!” (1Kor 5,8)

Augusztus 20. magyar állami ünnep – a római katolikus egyház Szent István királyt ünnepli. Protestánsok a reformáció alaptanítása szerint Krisztust tekintik egyetlen közbenjárónak Isten és emberek között, így a szenteket nem ünneplik - ám ők is hálával és tisztelettel emlékeznek első, államalapító királyunkra.

Leonardo da Vinci: Utolsó vacsora

„...Igyatok ebből mindnyájan...” (Márk 14,23-25)

XV. századi, gótikus úrvacsorsai kehely (Ráday Múzeum, Kecskemét) a Genthon-féle „Magyarország művészeti emlékei I-III.” 1959-1961. legelső képes darabja. A kehely **felső része** tönkrement a törökidulás idején a rejtegetés, talán elásás során - így ez a legfelső, fényes rész **későbbi pótlás** rajta, aranyozott vörösrézből. Attól lefelé azonban **eredeti, Zsigmond korabeli, 15. sz-i gótikus műalkotás**, anyaga pedig aranyozott ezüst. Tökéletesek az arányai. A kónuszon drágakövek is lehettek, azok azonban eltűntek az évszázadok során „két pogány közt...” (Kuruc népdal) A földesúr ajándékozta ezt a kelyhet valamikor a **tahitótfalusi reformátusoknak**, templomépítésük alkalmával - ők pedig évszázadok múltán tovább ajándékozták, mikor nagyobb úrvacsorsai kelyheket készítettettek.

Hálaadás szüretért – Újbor ünnepe

A bor az ünnep, a boldog mámor eszköze és szimbóluma. Ószövetségi hirdás szerint **Nóétól kezdve**, vagyis kb. harmincezer éve (az utolsó jégkorszak elmúltával) zajlik szőlőművelés a világon. **Esküvői vacsora**, lakodalom ősidőktől nem képzelhető el bor nélkül, amilyen a kánai menyegző is volt - azon Jézus tanítványaival együtt részt vett. A kenyér a mindennapokat, a bor pedig az ünnepet jelképezi – a kettő együtt **szakrális étkezés**, vagyis Isten és ember szövetségének megújítása. (Jer 31-31-34) Nem „új ünnep” volt az Ószövetség ünnepeihez képest, hiszen **Melkisédek**, Jeruzsálem pap-királya már a Magasságos Isten papjaként **kenyeret és bort** vitt Ábrahámnak, mikor az először arra vándorolt... (1Móz 14,18)

A hellének **Apolló**, a Napisten mellett, aki a rendet és törvényességet képviselte tisztelték **Dionüszoszt** is – a szüreti mulatság, a tánc, a mámor istenségét. A görög sorstragédiák éppen a **törvény** és a születőben lévő „egyéni én”, az **individuum** új világkorszakot nyitó megütközései. Ezen istenségek ihlették a **görög drámát**, a párbeszédű színpadi műfajt – legrégebbi változata éppenséggel **Dionüszosz tiszteletére** előadott táncként zajlott... A színpad, a székén első időkben még a **Dionüszosz-templom** köré épített, félkör alakú nézőtér fókuszában volt - úgy Athénban, mint Epidauróban vagy Taorminában.

Csontváry: A taorminai görög színház romjai

A dráma tehát a templomban lakó istenség „hangjaként” szólt a néphez – nagyjából a bibliai **prófétai igehirdetés** vallási funkcióját töltve be.

A bor, mint a mámor elementuma nem idegen a Szentírásból: Isten ajándékként kerül említésre a **Zsoltárookban**: „Te fakasztasz forrásokat a völgyekben, hogy folydogáljanak a völgyek között. Megitatnak minden mezei vadat, a vadszamarak csillapíthatják szomjukat. Fölöttük laknak az égi madarak, sűrű lombok közt énekelnek. Megöntözöd onnan fönről a hegyeket, alkotásod gyümölcseivel jól tartod a földet. Fűvet sarjasztasz az állatoknak, növényeket a földművelő embernek, hogy kenyeret termeljen a földből, és bort, ami felvidámitja az ember szívét, és ragyogóbbá teszi az orcát az olajnál...” (Zsolt 104,10-15)

Az utolsó vacsorán, az Új Szövetség megkötésének pillanatában **Krisztus kezében örök szentséggé válik**: kiábrázolva, mit jelent az evés és ivás - Isten országában... Jézus önmagával, a kereszten megtörtetett testével és kiontott vérével táplálja tanítványait:

„Az én testem bizony étel, az én vérem bizony ital...” (Ján 6,55)

Vincze Ottó: River-pool, térinstalláció, Szentendrei Duna-ág, 2016. (részlet)

Megemlékezés szeretteinkről

Október végén már színes az erdő, hullanak a falevelek. „Itt van az ősz, itt van újra...” Eszünkbe jut saját mulandóságunk, az életközépnek számító 35-40 évet meghaladók szívében kivált megjelenik, hazatért szeretteikre emlékezve - a „halottak napja” jöttével. Sokan zarándokolnak el temetőkre szüleikre, rokonaikra emlékezve, hogy rendbetegyék a sírokat, virágot vigyenek - katolikusok gyertyát is gyújtanak. Megrendítő esti látvány a kivilágított temető. A sírokban pihenő porok egykor maguk is élő emberek voltak - olyanok, mint mi... De magunk itt vagyunk, élünk – tudjuk-e ennek a csodának jelentőségét?

Mert az élet csoda - fedezzük csak föl e vetületét is.

Az élet „folyója” valahol az örök szeretetben ered, átfolyik Leányfalun, Szentendrén, Budán és Pesten is - aztán Pancsovánál csöndben a tenger felé tart, hogy az őselemben feloldójon...

Am ez csak a testi élet.

Örök lelkünk magából Istenből való, s az is marad mindenkor. Erre tanít az evangélium Krisztusa, s valamennyi nagy vallási tradíció. Hívó ember így az élő Istenre emlékezik - még a temetőben is. Sőt, ott még inkább. Mert az élet nem „magától” lett, hanem Teremtőnk szeretetéből – aki annak örök törvényeit jóságából megalkotta.

Köszönet minden alkotóművész hozzájárulásáért, az ókori „Sol Invictus” érme ismeretlen alkotójától Giotto-n, Leonardo-n, Michelangelo-n, Csontváryn, Pirken s a többiekén át - egészen a ma élő szentendrei képzőművészekig, hogy műveiket e kompendium rendelkezésére bocsátották. Legyen minden a szemlélődő épülésére.

A történelem és az idő emberi konstrukciók, ám a világ törvényei, az univerzális állandók nem azok. Fénysebesség, gravitációs állandó, Planck-féle szám és a többi is – mind-mind pontosan annyi, amennyinek **egy magasabb, teremő** akarat véglegesen meghatározta. Ember rajtuk nem változtathat. Ezek az Univerzum, s egyszersmind a „föld tartóoszlopai.”

Albrecht Dürer: Önarckép (részlet)

„Az Úr öl és elevenít, sirba visz és felhoz onnét. Az Úr tesz szegénnyé és gazdaggá, megaláz és felmagasztal. Főlemeli a porból a szűkölködőt s a szemétből kihozza: leülteti az előkelőkkel együtt, és főhelyet ad neki. Mert az Úréi a föld oszlopai, rájuk helyezte a földkerekséget.” (1Sám 2,6-8)

A temetők némák, a fák levelei ősszel lehullanak – mi ennyit tudunk... És még mind azt, ami számunkra „megnyilatkozott”, mert „volt fülünk a hallásra, volt szemünk a látásra.” (Ézs 6,9 Mát 13,13) A szemlélődés végett vagyunk emberek. A hit ennek jegyében annyi, mint igent mondás a megnyilatkozottakra: „Igen - így van ez.”

„Aki az én beszédemet hallja és hisz annak, aki engem elküldött, örök élete van; s nem megy kárhozatra, hanem általment a halálból az életre.” (Ján 5,24) Másképpen: „Aki csak él és hisz én bennem, soha meg nem hal.” (Ján 11,26) Az előbbi tárlók is erről szóltak az „Egyházi ünnepek - Bibliai eredetű kincseink” címmel, és pedig „...elejítől fogva...” (Zsolt 90,1)